

'Korte ketens in Overijssel'

25 oktober 2016

**VAN DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Wie ben ik?

- Studeerde in **Wageningen** in jaren '80
- Sinds 2001 werkzaam bij **maatschappelijke organisaties**
- Gegrepen door principes **transitiemanagement**
- Mede-oprichter Urgenda; **voedseltransitie aanjagen**
- Koplopers ondersteunen, **beweging creëren**,
verbindingen maken, acties uitvoeren

**DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

De schaal van Kampen

- Brengt **beweging**: advies, concepten, campagnes
- Hulp bij **opschaling**
- **Opschaling, kennisdeling en platform**
voedseltransitie: masterclass, boek, VOER-cafés

**DE SCHAAL
VAN KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

VOER-café

DE SCHAALEN VAN DE KAMPEN

zet de voedselketen in beweging

Programma

- 15.00 uur: Welkom en kennismaking
- 15.25 uur: Quick scan korte voedselketens in Overijssel
- 15.50 uur: Kansen voor de zorgmarkt
- 16.05 uur: Korte pitches van Overijsselse initiatieven
- 16.15 uur: Pauze**
- 16.35 uur: Talkshow: de volgende stap
- 17.30 uur: Netwerken en eten**
- 18.30 uur: Uiteen in drie workshops
- 19.30 uur: Oogst van de dag

**DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Wie zijn jullie?

- Haak aan bij iemand uit je eigen groep
- Wissel uit:
  - ✓ hoe heet je
  - ✓ waar kom je vandaan?
  - ✓ wat doe jij in de korte keten?
  - ✓ waar heb je behoefte aan?
- Haak aan bij iemand uit een andere groep

**DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Voedseltransitie

- Een radicale verandering in consumptie en productie
- Niet: een beetje verduurzamen
- Wel: **nieuwe ketens** ontwerpen, ruimte voor innovatie
- Minder dierlijk, **meer plantaardig**, gezond eten, minder bewerkt voedsel, geen verspilling

**DE SCHAAAL
VAN KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Nederland kantelt

Mensen gaan zich anders organiseren:

- Eigen **energie** opwekken
- **Auto's** delen
- Samen **zonnepanelen** inkopen
- Samen **voedsel** inkopen, thuisrestaurants
- **Gereedschap** delen
- Crowdfunding, een burger-**bank**

DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN

zet de voedselketen in beweging

Waarom korte ketens?

- Vertrouwen terug in de voedselketen
- Autonomie: we doen t lekker zelf
- Consument krijgt vers & goedkoop
- Boer krijgt goede/stabiele prijs & feedback
- Sociale component: gezelligheid
- Verschuiving machtsevenwicht in de keten

**DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Initiatieven in Overijssel

- Erfverkoop bij boeren (ruim 80) – veel veehouderij
- Boeren coöperaties (een paar)
- Markten (een paar) / horeca
- Winkels
- Kratten/streekboxen/webwinkels
- Consumentencollectieven
- Stadsboerderijen, CSA's
- Nieuwe initiatieven van producenten
- Platforms / overigen

**DE SCHAAAL
VAN KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Erfverkoop

- 200 schapen
- 2012 doorstart op nieuwe locatie, kansen:
  - Open stal, Schapentheater, Informatiepunt
Natuurmonumenten, koffie- en theeschenkerij,
restaurant, terras, speelweide
  - Boerderijwinkel: eigen melk, kefir, yoghurt, kaas,
halloumi, kwark, ijs.

**VAN DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Erfverkoop

- Grasgevoerd melkvee en waterbuffels voor vlees
- Rauwe melk
- Biologische supermarkt in het bos (met eigen en andere lokale en regionale producten)
- Kaasmakerij voor paneer – ook levering aan biologische groothandels
- Webshop met bezorgservice in Salland
- Beste biologische boerderijwinkel 2016

**VAN DE SCHAAAL
VAN KAMPEN**
zet de voedselketen in beweging

Kleinlangevelsloo

Biologisch made easy!

Erfverkoop

 **BIJ DE
OORSPRONG**

- Sinds 2015 teelt van 'oergroente' in kassen Dalfsen
- Bodemleven belangrijk: behandeld met Effectieve Microrganismen en bevloeiing met 'oerwater' (leidingwater geleid door vitaliser)
- Winkel met eigen groenten en van andere telers, vitalisers, oertuintjes
- Levert oergroenten aan horeca, o.a. Librije

**VAN DE SCHAAL
KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Erfverkoop

ASPERGEBOERDERIJ
HET NIJENHUIS
DIFFELEN

- Asperge- en aardbeienteelt
- Boerderijwinkel met eigen en andere streekproducten
- Aardbeien-automaat
- Kookstudio
- Soepen en salades voor horeca en particulieren

**DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Boeren-coöperaties

- Landelijke organisatie, biologische vleesboeren, waarvan 12 in Overijssel
- Bijvoorbeeld: KleinSwormink
- Oud-hollandse rassen
- Minsten 25% areaal is natuurgrond/landschapselementen
- Samenwerking met natuurbeheerders
- Soms erfverkoop/webwinkel, soms via supermarkt

DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN
zet de voedselketen in beweging

Boeren-coöperaties

- 14 biologische boeren in Noordoostpolder
- Leveren gezamenlijk direct aan consument (voedselcoöperaties, groenteclubs)
- Maar ook aan winkels, aan horeca, markten, alles redelijk ‘in de buurt’
- Dus ook afzet in Overijssel

**DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Boeren-coöperaties

- Samenwerking van bewoners, ondernemers en belangenorganisaties
- Dorpen en landelijk gebied IJsseldelta: buitengebied gemeenten Zwolle, Kampen en Zwartewaterland & Nationaal Landschap IJsseldelta
- Samenwerking melkveehouders: Kringlooplandbouw en regionale afzet

**VAN DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**
zet de voedselketen in beweging

**Samenwerken
aan een sterke
IJsseldelta**

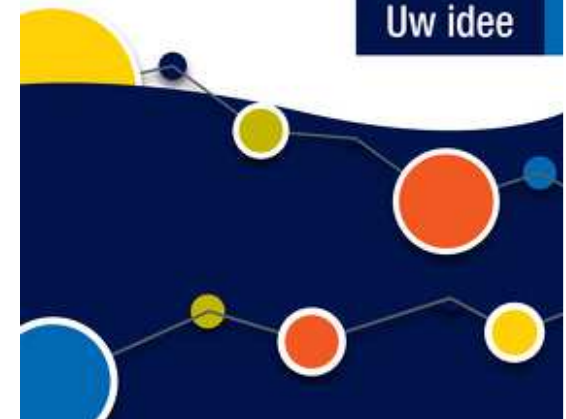
Agro & Food

Recreatie & Toerisme

Natuur & Landschap

Duurzaamheid

Uw idee

Markten/Horeca

- Sinds 2009: eerste zaterdag van de maand in Delden
- Ambachtelijk, lekker, rechtstreeks van de boer
- Ca. 35 deelnemers, waarvan velen ook erfverkoop of en/of webwinkel hebben
- Groente, fruit, vlees (zelfs buffalo), wild (ook edelhert), vis, bier, shiitakes, wijn, cider, brood, chutneys, kaas, ijs, eieren, meel, pasta, honing, mosterd, walnootolie, vlierproducten

**DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**
zet de voedselketen in beweging

Markten/Horeca

- Eerste foodhal van Oost-Nederland, in graansilo uit 1923, in havenkwartier Deventer
- Eigenzinnig podium voor (vaak startende) ondernemers met passie voor voedsel
- Nu 12 vaste keukens en ca. 10 wisselende 'gasten'
- Afhalen bij stands, opeten in centrale ruimte
- Puur & eerlijk, maar ook regionaal?

**DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**
zet de voedselketen in beweging

Horeca

RESTAURANT DE MANDARIJN | ZWOLLE

**DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**
zet de voedselketen in beweging

De

Winkels

- Landelijke coöperatie van samenwerkende boeren met boerderijwinkel, vaak ook recreatieve activiteiten
- Zo'n 100 winkels in heel Nederland
- Eigen producten, en andere streekproducten, aangevuld met producten uit andere regio's
- In Overijssel 5 winkels, o.a.:
  - de Maathoeve in Heeten (ook streekmaaltijden)
  - De Knapenvelder in Raalte (tevens rustpunt)
  - De Huppe in Zwolle (tevens zorgboerderij)

**DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Winkels

- Nieuw geopende winkel (april 2016) met:
  - Kip en kalkoen van pluimveeboerderij Laarman
  - Groente, fruit en aardappels van De Fruitschuur
  - Boerenkaas van fam. Schoonvelde

**DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Winkels

- De Boerderijwinkel in Ommen/Vechtdal
- “We zijn gewoon begonnen” (2004)
- Gezamenlijke winkel van:
  - Ijsboerderij De Meulenhorst
  - Bierbrouwerij De Pauw
  - Pluimveebedrijf Schuttert
  - Heileuver (kaas)
  - De Varsenerhof (wijn)
  - Tuinderij van der Kolk

**DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**
zet de voedselketen in beweging

Winkels

- Delicatessenwinkel in Zwolle, met ook veel streekproducten
- Ook webwinkel, met alleen maar streekproducten
- Blogt en facebookt erop los, zet lokale producenten in de schijnwerpers

**DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Kratten/streekboxen/web winkels

- Maaltijdbox met ingrediënten uit de regio (Salland, Vechtdal, IJsseldelta)
- Ook losse verkoop (webwinkel)
- 13 aangesloten boeren/leveranciers
- Werkt met afhaalpunten
- Raalter onderneming van het jaar 2016

**DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**
zet de voedselketen in beweging

Kratten/streekboxen/webwinkels

- Webwinkel met producten van boeren die volgens het Pure Graze concept werken
- Lam, rund, varken, kip, kaas
- Advies aan boeren & verkoop van 'saladebuffetten' voor dieren

**VAN DE SCHAAL
KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Kratten/streekboxen/web winkels

- ‘Streekkruidenier’
- Webwinkel voor biologische boodschappen van dichtbij in omgeving Deventer (tuinderijen en vlees- en zuivelboeren in Overijssel en Gelderland)
- Levering aan huis 1 x per week
- Ook kruidenierswaren

**DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Kratten/streekboxen/w ebwinkels

- 22 Lakevelderkoeien in buurtschap Twekkelo
- Jelle Hidma: voormalig cameraman, roer om, aan de slag met agrarische achtergrond
- Vlees in pakketten te bestellen via internet

**VAN DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**
zet de voedselketen in beweging

Kratten/streekboxen/ webwinkels

- Biologisch tuinbouwbedrijf in Singraven (Denekamp)
- Webwinkel en groentepakketten van eigen groenten via afhaalpunten
- Ook verkoop aan huis – 2 dgn per week

**DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Kratten/streekboxen/ webwinkels

UwStadsboer.nl
Sluiter

- Biologische rundvleesbox aan huis bezorgd
- Vlees van dubbeldoelkoeien (Vleckfieh)
  - Grazen's zomers in stadsrand Zwolle (buitengebied 'De Tippe')
  - Winter naar veehouder in Friesland
- 'Nieuwe boeren': Remco en Christie Sluiter. Wonen in wijk Stadshagen in Zwolle, roer om.
- Staan voor verbinding stad en platteland. De Tippe biologisch beheerd, ook toegankelijk voor de wijk met natuurpad.

**DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Consumentencollectieven

- NME-centrum in Deventer i.s.m.
www.alleszelfmaken.nl (Anouk Stokhof - de Leeuw)
- Organiseert sessies om mensen op weg te helpen met opstarten van een voedselcoöperatie
- 28 oktober eerste x (in Fooddock), daarna nog 9 sessies in Salland
- Mogelijk met steun van Rabobank Coöperatiefonds

**DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Stadsboerderijen - CSA

De Zwolse Stadslanderijen

- Nieuw project
- Sinds maart 2016 proefvlak van ca. 32 hectare (voorlopig niet voor woningbouw gebruikt) in gebruik voor eerlijke voedselproductie (door Aver Heino en boerderij Overesch)
- Tegelijkertijd herstel landschap en natuur
- Partners: Rabobank IJsseldelta, BPD Ontwikkeling, Landschap Overijssel, Warmonderhof Dronten, Gemeente Zwolle, Provincie Overijssel

**DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Stadsboerderijen - CSA

Hof van Twello

- Unieke bezoekboerderij
- Camping, winkel, horeca, feesten en partijen
- Groente- en fruitteelt op 12 hectare
- Een van de eersten in Nederland
- Eetbare planten en bloemen
- Onderzoek nieuwe gewassen

**DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Stadsboerderijen - CSA

Stichting
Stadslandbouw
Hof van Twente

- In voormalige stadskwekerij in Goor
- Ook sociale doelen
- Benutten van openbaar groen voor voedselproductie
- Start 2014 (opknappen), 2015 eerste aardappeloogst
- Project van Stimuland

**DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

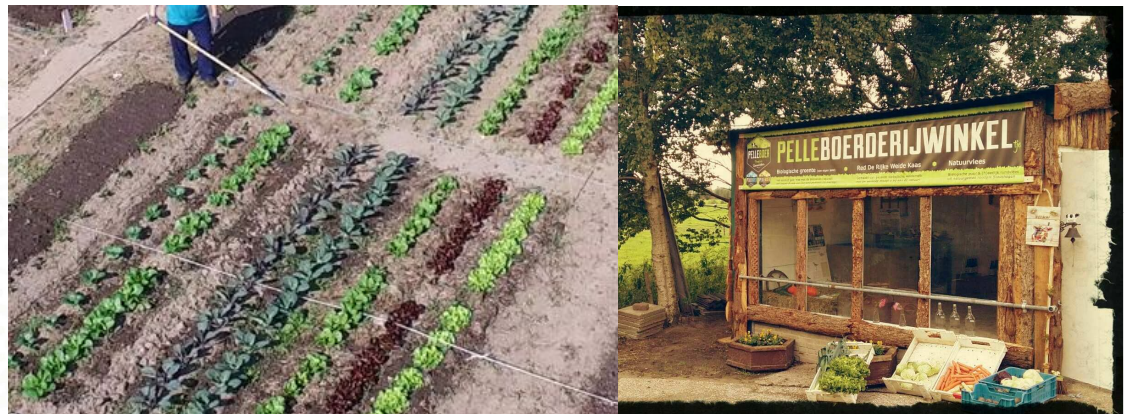

Stadsboerderijen - CSA

- Locatie Polderzicht (Mastenbroek)
  - Biologische natuurboerderij met melkvee: 'Red-de-Rijke-Weide-Kaas'; uitkijkpost voor weidevogels; beleefboerderij (uitjes)
- Locatie Stadszicht (wijk Stadshagen - Zwolle)
  - Moestuinen, smultuinen, kippen, boerderijwinkeltje
- 3 boeren, 21 hulpboeren
(vrijwilligers, zorgvragers)

**VAN DE SCHAAAL
KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Producenteninitiatieven   Piggy's Palace

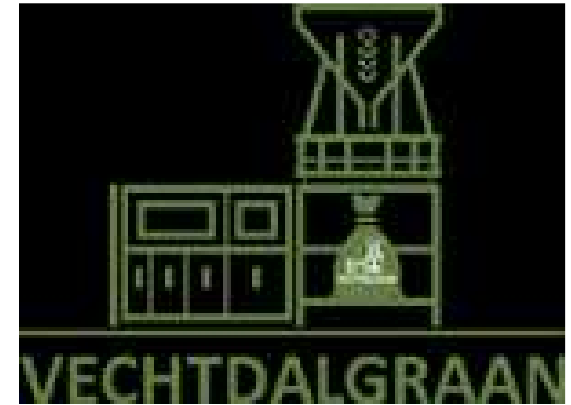
- Nieuw concept varkenshouderij:
  - Huisvesting milieu- en diervriendelijk, buiten in landschap passend bij behoeften varken, ingepast in het Sallandse Landschap.
  - Naast de eerste behoeften is er een hooiberg, weide, modderpoel, biggenbar en 'smaakkeuken' met bijbehorende smaakmakers.
  - PiPaPorc vlees via www.OKvlees.nl en aan regionale winkels en horeca

**DE SCHAAAL
VAN KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Producenteninitiatieven

- Onderdeel van Landbouwbedrijf Laarbrug te Ommen, voorheen rundveehouderij
- Graanproductie niet persé rendabel, daarom:
- Verwerkt graan zelf tot producten voor eindgebruiker
- Gerst, haver, spelt, tarwe, rogge, oerspelt
- I.s.m. bakkerijen o.a. “Vechtdal-Speltpasta”

**DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Producenteninitiatieven

Vrijloopzuivel

- Initiatief van Weerribbenzuivel, samen met 2 andere boeren
- 50 vrije uitloopstallen in heel Nederland
- Beter voor welzijn, gezondheid en milieu
- Plan tot aparte vermarkting van melk/zuivelproducten uit vrijloopstallen

**DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Platforms / Overigen

Stichting Eetbaar Olst-Wijhe

**VAN DE SCHAAL
KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Platforms / Overigen

Salland Boert Bewust

**DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Omslagpunt?

- Moeilijk te zeggen hoe groot beweging/omzet nu is
- Reguliere supermarkten doen alles om klanten te houden
- Wildgroei aan versmarkten, foodhallen, coöperaties
- Kans voor boeren: nieuwe verbindingen, vertrouwen
- Kans voor regionale economie: werkgelegenheid, innovatie
- Maar ook: veel initiatiefnemers hebben t moeilijk: Rechtstreeks, Landwaard, PuurLokaal

**DE SCHAAAL
VAN KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Knelpunten bij opschaling

- Logistiek/distributie
- Marketing
- veel werk voor kleine volumes
- Prijs: kan het uit?
- Nog weinig samenwerking tussen initiatieven onderling
- Marketing: waar vind je klanten en hoe houd je ze?

**DE SCHAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging

Talkshow: knelpunten en kansen

- Logistiek & distributie
- Marketing: hoe vind en behoud je klanten
- Nieuwe markten: zorg, retail, horeca, catering
- De reguliere supermarkt: kans of no-go
- Samenwerking en concurrentie
- Financiering – hoe maak je schaa sprong?
- Rol van de overheid (steun, klant, regels), POP3

**VAN DE SCHAAAL
VAN DE KAMPEN**

zet de voedselketen in beweging